

„Електронна Україна”

Алла Сіленко,

доктор політичних наук, професор,
проректор Одеської національної академії зв'язку
ім. О. Попова

Орієнтація України на створення інформаційного суспільства та інтеграцію в Європейський Союз вимагає дотримання нових вимог ЄС до сфери інформаційної політики та інформаційної безпеки. Для того, щоб українська держава увійшла у світовий інформаційний простір на рівноправній основі, необхідно зміцнювати прямі й зворотні зв'язки між владними структурами і суспільством, вирішити чимало проблем для забезпечення ефективного розвитку національної інформаційної інфраструктури, створення інформаційно-аналітичних систем органів державної влади, прискорення процесів модернізації матеріально-технічної бази, надійного захисту інформаційних ресурсів.

Мета статті – з'ясувати роль інфокомунікаційних технологій у процесі політичної модернізації держави. Виходячи з цього, слід вирішити таке **дослідницьке завдання**: розглянути інфокомунікаційні технології як один з основних інструментів взаємодії державної влади і громадянського суспільства.

Проблеми функціонування Інтернету як політичного інституту розглядаються зарубіжними вченими А. Абрамсоном, Ф. Артертоном, К. Орреном, українськими дослідниками С. Кашавцевою, В. Королько. Впливові Інтернету на політичний процес присвячені роботи Е. Коррадо, Х. Рейнгольда, Ч. Фаерстона. Інтернет як фактор суспільних трансформацій аналізується російськими вченими Г. Вайнштейном, А. Чугуновим.

Питанням політичної комунікації в умовах розвитку сучасних інформаційних технологій присвячені роботи зарубіжних дослідників Д. Батлера, Б. Бірельсона, Х. Года, Л. Гроссмана, К. Дойча, Д. Істона, П. Лазарсфельда, У. Липпмана, Н. Негропonte, Л. Пая, А. Етціоні, українського вченого Н. Костенко, російських дослідників Т. Андреевої, В. Пугачова, О. Соловйова.

Авторами найзначніших праць, які склали методологічну основу досліджень інформаційного суспільства, є З. Бжезинський, Д. Белл, П. Дракер, Н. Луман, М. Маклюен, М. Кастельс, Ю. Хаяші, Е. Тоффлер, А.

Турен. Теорія інформаційного суспільства розвивається в працях таких відомих учених, як Р. Катц, Й. Масуда, М. Порат, Т. Стоуньєр та інші. Інформаційне суспільство, як принципово новий рівень цивілізації, досліджується в роботах російських вчених Р. Абдеева, С. Вартанова, В. Когана, І. Мелюхіна, М. Мойсеева, О. Панаріна та інших.

Україна розуміє важливість створення інформаційного суспільства, прискорення цього процесу. 18 квітня 2002 року на другому засіданні Міжвідомчої комісії з питань інформаційної політики й інформаційної безпеки при Раді національної безпеки й оборони України було запропоновано започаткувати довгострокову програму під умовною назвою "Електронна Україна", у рамках якої передбачено заходи щодо формування завершеної нормативно-правової бази у цій сфері, створення ефективного механізму інформаційної взаємодії органів влади усіх рівнів, впровадження електронного документообігу та забезпечення інформаційної безпеки. Йдеться про утворення в країні такого електронного середовища, у якому наш громадянин зможе ефективно здійснювати усі свої звичайні взаємини з навколишнім світом – працювати, спілкуватися, контактувати з державними органами тощо.

Ще одним важливим аспектом цієї проблеми є надання вичерпної інформації про діяльність органів влади, що, без сумніву, сприятиме зростанню суспільної довіри, без якої неможлива ефективна діяльність держави. Можливість стійкого зворотного зв'язку завдяки Інтернету дозволяє громадянам не тільки одержувати достовірну інформацію про роботу урядових структур, але й надавати їм свою інформацію. Це підвищить обсяг соціального капіталу в тій формі, яку А. Хиршман назвав "моральними ресурсами", тобто ресурсами, обсяги яких у процесі використання не стільки скорочуються, скільки нарастають, а вичерпуються лише в тому випадку, коли ними не користуються. Таким чином, громадяни і влада мають можливість більше довідатися про діяльність та проблеми одне одного [1].

У наукових дискусіях нині популярні такі поняття, як "e-government" (електронний уряд) і "digital divide" (майнове розшарування суспільства у зв'язку з можливостями доступу до інформаційних технологій). Необхідною умовою створення "Електронної України" є, в першу чергу, формування нормативно-правової бази. У Європі вже розроблено два модельні закони, що рекомендуються для прийняття всіма країнами, які мають намір інтегруватися в електронний простір континенту. Це закон про електронну комерцію і закон про електронний цифровий підпис. Деякі країни імплементують ці закони без змін, інші ж вносять до них певні корективи, продиктовані своїми національними особливостями.

На основі згаданих модельних законів готується і правова база "Електронної України". Уже розроблено законопроекти про електронний документообіг, електронний цифровий підпис, обговорюються пропозиції

щодо правил ліцензування діяльності провайдерів, а також правил підключення органів державної влади до Мережі. Зауважимо, що зазначені законопроекти не ідентичні європейським моделям.

Є потреба сформулювати правові гарантії одержання громадянами відповідей на їхні запити до державних органів, встановити терміни надання таких відповідей. Адже закон “Про звернення громадян” не передбачає електронної форми звернень як такої, що тягне юридичні наслідки: тобто чиновники зовсім не зобов’язані реагувати на звернення громадян по Інтернету. Щоб надати таким зверненням і відповідям на них юридичного статусу, необхідно внести відповідні доповнення і поправки до чинного закону.

З огляду на важливість інтеграції України в Європейський Союз, питання утворення свого електронного простору набуває особливої актуальності. Так, створення „електронного уряду” дозволить державі значно ефективніше взаємодіяти з громадянами. У науковій літературі під „електронним урядом” розуміється перенесення діяльності уряду в Інтернет, тобто організація керування державою і взаємодії з громадянами через Інтернет та інші інформаційні мережі.

Що дасть „електронний уряд” Україні? За оцінками ряду фахівців, він дозволить ефективніше вести боротьбу з корупцією, створить умови для нормального розвитку бізнесу, поліпшення інвестиційного клімату, а відтак і передумови для динамічнішого зростання всієї економіки.

Український уряд уже зробив перші кроки на цьому шляху. Зокрема, прийнято Національну програму інформатизації, видано Указ Президента “Про заходи для розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет і забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні”, розроблено проект “Електронний уряд України”, видано Постанову Кабінету Міністрів “Про порядок обнародування в мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади”. Прийнято також постанову про розробку єдиного Web-порталу Кабінету Міністрів, на якому розміщуватиметься інформація про діяльність органів виконавчої влади. Стратегічно Web-портал визначається не як єдина база даних, а як єдина пошукова система державних органів. Знаючи одну Інтернет-адресу, один телефонний номер, громадянин зможе знайти будь-яку інформацію, що його цікавить.

Фахівці відзначають, що вимагає перегляду парадигма державного управління. У широкому розумінні існує ціла “ієрархія урядів” – центральні, регіональні, галузеві. І вони повинні забезпечити функціональну та інформаційну взаємодію з усіма громадянами.

Традиційно виділяють три рівні електронного управління:

³⁵₁₇ **електронне інформування** громадян державними органами: влада стає більш відкритою для громадян. В електронному просторі з’являються документи, які вона ухвалює, роз’яснюються прийняті рішення;

³⁵₁₇ **електронна взаємодія громадян і державних органів.** Її забезпечують механізми спілкування громадян і представників влади у віртуальному просторі в реальному масштабі часу: обговорення пропонувань і прийнятих рішень, з'ясування тих чи інших питань. Наприклад, на сайтах деяких державних органів України вже діють Інтернет-приймальні. Звернувшись до такої приймальної з електронним листом, громадянин має можливість одержати відповіді на свої запитання;

³⁵₁₇ **електронне обслуговування громадян державними органами.** Воно може здійснюватися установами, спеціально уповноваженими на це державним органом, у тому числі й на комерційній основі. Наприклад, громадянин може за електронними запитами одержувати ті чи інші документи, що стосуються діяльності державного органу, подавати електронні податкові декларації, вдаватися до електронної реєстрації тих чи інших правових актів (договорів, доручень, прав володіння власністю).

Не можна не відзначити і великий економічний ефект від створення „електронного уряду”. Досвід розвинутих країн показує, що електронна взаємодія громадян з органами влади може коштувати удвічі дешевше, ніж те, що здійснюється за допомогою реального офісу.

Як свідчить нинішня практика, ідею „електронного уряду” в Україні просувають, в основному, ентузіасти. Також варто мати на увазі, що ця ідея стане плідною тільки при дотриманні певних умов, зокрема – підвищення комп'ютерної грамотності населення, забезпечення комп'ютерами шкіл, у яких повинні читатися інформаційні дисципліни, тощо. Якщо це станеться, то можна розраховувати, що вже через п'ять – десять років найактивніша частина населення України – молодь органічно впишеться в електронне суспільство.

У рамках створення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади розроблено концепції, здійснюються окремі робочі проекти, впроваджуються Закон України „Про Національну систему конфіденційного зв'язку”, урядова Постанова „Про порядок формування і виконання галузевої програми (проекту) інформатизації”, документи з питань криптографічного захисту інформації. На цей час в інформаційній сфері України застосовується близько 80 нормативно-правових актів.

У Мережі з'являється все більше сайтів державних органів, партійних структур, численних міжнародних неурядових організацій, що містять багату інформацію, яка істотно підвищує політичну поінформованість громадян. Доступними для широкої громадськості, а не лише для „обраних”, стають урядові документи. Інтернет стимулює появу нових, ефективніших механізмів політичної мобілізації громадян. Без перебільшення його можна вважати засобом досить оперативної організації і координації дій політичних однодумців, що є прихильниками нетрадиційних соціальних рухів.

Усвідомлюючи актуальність впровадження системи “електронного уряду”, ряд відомств, таких, зокрема, як Державна податкова адміністрація, Казначейство, Національний банк, Державна митна служба, Пенсійний фонд, а також окремі структури різних органів влади активно створюють власні корпоративні мережі, електронні системи управлінської і фінансової діяльності. Розвиваються і комп’ютерні мережі місцевих органів влади.

Нині власні сайти мають практично всі міністерства і відомства. Віднедавна наявність веб-представництва стало обов’язковою вимогою уряду до своїх структур. Однак значна частина офіційних сайтів створюється, головним чином, для сумнозвісної „галочки”. Причому їх розробка сприймається чиновниками як одноразовий захід: концепція розвитку часом не розглядається зовсім.

Орієнтація веб-представництв багатьох міністерств не на інтернет-співтовариство, а на своїх начальників часто призводить до очевидної невідповідності сайтів як очікуванням користувачів Мережі, так і статусу урядового закладу. Аналіз змісту сайтів українських державних органів засвідчує, що вони не цілком відповідають вимогам інформативності, інтерактивності та можливості здійснювати трансакції. Покищо сайти, наприклад, місцевих райадміністрацій надають не корисну для громадян інформацію, а фотографію голови адміністрації, номер телефона його секретаря тощо. А з огляду на те, що зміст сайтів відновлюється вряди-годи, інформація, що надається ними, безнадійно старіє. Таким чином, не виконуються норми законодавства, що регламентують мінімум корисної інформації, яка повинна бути на Інтернет-сторінці: показники розрахунків за електроенергію, виконання бюджету, правила сплати держмита тощо.

Непрофесіоналізм розробників і обмеженість ресурсів є причиною низької якості більшості офіційних сайтів. Причому йдеться не тільки про дизайн, зовнішній вигляд сайтів, але й про продуманість структури, форми подачі матеріалу, програмне забезпечення і т. д. Низька якість офіційних сайтів, їх інформаційна бідність, малокорисність не стимулюють користувачів Інтернету відвідувати їх.

Як показує досвід західних країн, найбільший інтерес для населення становлять електронні сторінки не центральних, а місцевих органів влади. Соціологічні дані свідчать, що 55 % громадян необхідна інформація місцевого рівня, 20 % звертань можна вирішити на рівні району чи області і тільки 25 % питань стосуються діяльності міністерств і відомств.

В Україні найпривабливішим для користувача є сайт Президента, де можна знайти не тільки загальну інформацію і телефони, але й тексти президентських указів, виступів глави держави на різних зібраннях та прес-конференціях, оперативну стрічку новин.

Доведено, що під впливом інформаційного середовища змінюється й соціальне середовище. Піддається змінам інституціональний дизайн, що

створювався давно й в інших умовах. Крім традиційного з'являється інформаційний спосіб управління, при якому, зокрема, на рівні незалежних експертів і державних аналітичних структур активно обговорюються конфлікти чи можливість їх виникнення. Як показує досвід зарубіжних країн, такий спосіб керівництва у першу чергу має застосовувати виконавча влада. Проте зрозуміло, що чиновники намагатимуться всіляко перешкоджати тому, щоб Інтернет все ширше використовувався у політичній системі влади, оскільки впровадження комп'ютерних технологій вимагатиме зменшення кількості бюрократичних структур.

„Електронний уряд” є новою, вищою стадією розвитку уряду епохи модерну в умовах інформаційного суспільства. За результатами щорічного огляду „електронних урядів”, проведеного компанією Accenture, у ході якого були вивчені державні онлайн-служби 23 країн, перше місце присуджено державному порталу Канади. Критеріями були інформативність, інтерактивність і можливість здійснення трансакцій. До 2004 року громадяни Канади одержать доступ до усіх федеральних служб і програм.

На другому місці виявився Сінгапур, „електронний уряд” якого надає громадянам такі послуги, як реєстрація народження дитини, шлюбу, пошук житла, відправлення повідомлень у поліцію. До речі, саме в цій країні вперше у світі було реалізовано ідею урядового порталу.

Третє місце одержав „електронний уряд” США. Зі значним відривом від лідерів ідуть Австралія, Данія, Велика Британія, Фінляндія, Гонконг, Німеччина, Ірландія, Нідерланди, Франція і Норвегія [2].

На думку дослідників, що підбивали підсумки цього огляду, „електронні уряди”, побудовані за принципом керування у взаємодії з клієнтами, розвиваються прискореними темпами. Однак, незважаючи на те, що держпортали стають усе популярнішими, розкриття їхнього потенціалу стримується через недостатню координацію між відомствами [3].

Передбачається, що у майбутньому „е-уряд” може стати звичайним урядом. Наприклад, у США та Західній Європі впровадження нових форм урядування обумовлюється потребою в прозорій і підконтрольній громадянському суспільству діяльності органів влади. Суттю електронної форми уряду є об'єднання за допомогою інтернет-технологій усіх міністерств і відомств у єдиний комплекс із вищим ступенем інтегрування внутрішніх процесів (документообіг) і єдиним інтерфейсом (вікном взаємодії) із громадянином (користувачем). Таким чином, громадянин одержить можливість спілкуватися не з п'ятьма – сімома відомствами по черзі, а з єдиним електронним посередником, що їх усіх репрезентує одночасно. Крім цього, звертання чи запит громадянина автоматично надсилається у відповідні інстанції й у більшості випадків відповідь (юридична консультація, квитанція про оплату послуг, бюлетень для

голосування, довідка, податкова декларація) приходять негайно.

Важливою перевагою „електронного уряду” є можливість участі населення в обговоренні законопроектів та урядових рішень, що дотепер було для більшості неможливим. Якщо діятиме „електронний уряд”, свої інтереси зможуть захищати не тільки ті діячі, що мають лобістів, але й решта громадян. Так, під час обговорення якогось важливого законопроекта чи постанови уряду кожен зможе висловити свою думку. Планується, що спеціальна аналітична система оброблятиме отриману інформацію і видаватиме результат, наприклад, у вигляді графіка. Якщо графік засвідчить збільшення кількості громадян, незадоволених нововведенням, то питання зніматиметься з обговорення.

Що стосується України, то тут „електронний уряд” має слугувати, в першу чергу, підвищенню ефективності функціонування уряду звичайного. А це означає удосконалення механізмів контролю у сфері збирання податків, боротьби зі злочинністю тощо.

Як свідчать публікації експертів, до поняття „Електронна Україна” в першу чергу входять органи влади. Тоді як у західних країнах на першому плані – посилення контролю громадян над урядом, для чого вводяться публічні оціночні показники його діяльності. В Україні таких програм ще немає. Сенс „електронного уряду”: оновлювана інформація органів влади має бути доступною всім. Тільки держава може вирішити завдання створення в онлайн нових механізмів, які оптимізують спілкування громадян з бюрократичними інстанціями. Зокрема, варто надати населенню необхідну для особистого відвідування інформацію (розподіл функцій між підрозділами, прийомні години, список необхідних документів, бланки заяв, анкет і т. д.).

Можливі й кардинальніші зміни системи відносин між державним апаратом і громадянами. Мається на увазі реалізація принципу „єдиного вікна”, суть якого в тому, що рух інформації між різними відомствами відбувається не за допомогою довідок, які людина одержує в одній інстанції і несе в іншу, а через створення загальної бази даних. Такий механізм прискорить розгляд, наприклад, запиту громадянина, тому що відповідний державний орган зможе сам терміново зібрати всю необхідну інформацію.

Варто мати на увазі, що саме по собі створення єдиних інформаційних систем ще не змінює відносин бюрократії і громадян. Для цього необхідна і воля керівників відомств, їхня готовність використовувати можливості, що відкриваються, не тільки у власних цілях, але й для зручності людей.

Можна спрогнозувати, що найближчими роками основною формою використання державними органами сучасних комунікативних технологій стане, ймовірно, інтеграція інформаційних систем окремих відомств у єдину мережу. Що стосується переносу в онлайн формальних відносин з громадянами, то вирішити цю проблему набагато складніше. Причому складність її має не технологічний, а політичний характер. Зокрема,

виникає запитання: чому держава повинна витратити гроші на створення комфортних умов спілкування з офіційними установами для безумовної меншості, якою Інтернет-аудиторія лишатиметься ще довго? Для вирішення цієї проблеми, тобто для подолання "цифрової нерівності", передбачається відкрити електронні приймальні.

Однак і тут є труднощі. Щоб відкрити таку приймальню, комп'ютера не досить. Необхідні фахівці, що обслуговуватимуть техніку, консультуватимуть громадян. Таким чином, і в цьому випадку контакт громадян з „електронним урядом” без посередників не стане ефективним. Не будемо говорити вже про додаткові фінансові витрати й імовірність черг в електронних приймальнях. Досвід інших країн показує, що там проблема "digital divide" вирішується за допомогою вже існуючої мережі комп'ютерних кафе і клубів. Причому такі клуби на Заході дуже популярні, незважаючи на високий рівень інтернетизації. У США, наприклад, за останні два роки кількість таких клубів зросла в десять разів. Уряди Великої Британії, Швеції й інших розвинених європейських країн реалізують спеціальні програми з розвитку інтернеткафе для забезпечення масового доступу населення до Мережі. В Україні нині діє близько 3 тисяч комп'ютерних клубів. На їх основі і можна створити систему електронних приймалень.

Аналіз проблеми показує, що наша держава ще не готова використовувати переваги, які дає Інтернет. Однак за нею перевага у зміцненні своїх позицій в Інтернеті. Принаймні доти, доки там не з'явилися інші юрисдикції, що не визнають державних кордонів і зможуть скласти їй конкуренцію у віртуальному політичному просторі.

Держава має обрати один з двох варіантів: створення "демократії участі" чи встановлення тотального контролю над громадянами. Можливість тоталітарного переродження формальної демократії під впливом новітніх технологій викликала побоювання ще в Дж. Мартіна, одного з перших теоретиків інформаційного суспільства. Побоюючись наслідків поширення комп'ютерних досьє тощо, Дж. Мартін гостро поставив питання: чи не призведе цей шлях до "інформаційного фашизму"? Однак Л. Туроу вважає, що прогнози стосовно тоталітарного контролю не справджуються. Навпаки. Сучасні електронні технології сприяють розвиткові радикального індивідуалізму, а масова культура контролює національних лідерів у набагато більшому обсязі, ніж національні лідери керують нею. "Електронні засоби масової інформації змінюють систему цінностей, а вони, у свою чергу, змінюють природу нашого суспільства" [4].

Комунікаційна революція створила можливість електронного контролю за життям, напрямками думок, планами і настроями як окремих громадян, так і будь-яких громадських організацій. Централізована обробка й узагальнення інформації дають владі могутній засіб запобігання

небажаних дій, непрямому управлінню поведінкою людей. Широкі, майже необмежені можливості сучасних комп'ютерних технологій щодо обміну, об'єднання і класифікації інформації дають змогу, не докладаючи великих зусиль, створити "інформаційний портрет" індивіда, що дозволяє державним і приватним інститутам використовувати отриману інформацію у власних інтересах. Ця обставина (в вона відома людині!) впливає на її самосвідомість, викликаючи відчуття перебування під пильною увагою певних структур. Дослідники відзначають, що вплив інформаційних потоків на світосприймання людини, її самоідентифікацію робить контроль над нею могутньою і небезпечною зброєю. Крайній щабель такого контролю – монополізація інформаційних каналів – дає монополістові необмежену владу над суспільством.

Крім цього, населення поки ще не готове жити в "Електронній Україні". Є дані, що на сьогодні лише менше двох відсотків нашого населення стали користувачами Інтернету. Більше того – переважна більшість ставиться до цього слова негативно [5]. Варто враховувати й низьку купівельну спроможність українських громадян. Вона не дозволяє йому розкіш витратити гроші на інформаційні технології.

У науковій літературі нерідко висловлюється думка, що Інтернет, як інструмент докорінної модернізації громадських і державних структур, забезпечить можливість "новим демократіям" зробити прорив у процесі модернізації суспільства. Порівняння в економічному аспекті країн першого і третього світу, що розвивають Інтернет, показує, що хоча диспропорція між ними зберігається, але тут вона менш різка, ніж в інших сферах. Також варто враховувати, що якщо експорт дешевої кваліфікованої робочої сили з використанням каналів Інтернету не буде обмежений державою, то можна чекати перерозподілу прибутку на користь країн третього світу, що мають більш-менш удосконалену інформінфраструктуру. Наприклад, в Індії експортний оборот програмних продуктів до 2010 року можна буде порівняти з експортом російської нафти. Кількість користувачів в Індії нині складає 4 – 6 мільйонів чоловік, а до 2005 року, за прогнозами, їх буде близько 23 мільйонів [6].

Як вважає багато дослідників, політичним і економічним наслідком включення Інтернету в діючу модель демократії стане її перетворення на "демократію участі". Однак було б помилкою думати, що Інтернет – це гарантія від тоталітаризму. Навпаки, система, що використовує Інтернет, може одержати широкі можливості для тоталітаризації. У цьому зв'язку можна згадати Сінгапур, де вперше у світі було реалізовано проект „електронного уряду”, і який, тим часом, вважається тоталітарною країною з "демократичним інтерфейсом". А в Китаї оголошено про нові повноваження держави щодо контролю над інтернет-ЗМІ та дискусійними дошками. Згідно з новими правилами, ніхто не має права поширювати інформацію, спрямовану "проти конституції".

В українському Інтернеті, як відомо, структура мережних систем ще зовсім не відповідає структурі суспільства. Особливості її такі: а) мінімальна присутність у Мережі держави; б) високий ступінь маргіналізації Мережі; в) більшість аудиторії – молодь; г) сприйняття Інтернету як царини дій без правил регулювання й дотримання етики; д) панування “рухливого суспільного договору” як основи відносин [7].

Очевидно, можна спрогнозувати, що поступово роль держави в Мережі ставатиме вагомішою. Можливо, будуть реалізовуватися не тільки проекти створення “демократії участі”, але й проекти по встановленню тотального контролю над громадянами.

Наші **висновки** можна сформулювати в такий спосіб. Поява нових інфокомунікаційних технологій дала підстави деяким дослідникам говорити про нову інформаційну (чи телекомунікаційну) революцію. Її сутністю стала заміна однобічного зв'язку між відправником інформації та її адресатом багатофункціональним і діалоговим зв'язком з новими високими можливостями інформаційного обміну. Нова технологія дозволяє здійснювати моніторинг громадської думки, проводити референдуми з підбиттям підсумків ще до їх завершення.

Зважаючи на те, що прийняті владою рішення на різних рівнях безпосередньо торкаються життєво важливих інтересів суспільства і покликані забезпечувати стійкий його розвиток, суспільство вкрай зацікавлене в докладному, кваліфікованому і зрозумілому для всіх висвітленні основних питань, пов'язаних з підготовкою і прийняттям рішень. Актуальність цієї проблеми загострилася нині тому, що людство дійшло висновку, що світ, у якому воно живе, складний і неоднозначний. А некомпетентність чи безвідповідальність влади занадто часто обумовлює прийняття рішень із непередбачуваними наслідками, після чого порушується стійкість розвитку, виникають конфліктні ситуації.

Вихід з такої ситуації вбачається у забезпеченні прав громадян на вільний доступ до інформації, в її структуруванні. За дотримання цих умов та при використанні сучасних інформаційних технологій (локальні і глобальні комп'ютерні мережі, системи віртуальної реальності тощо) кожен громадянин одержує можливість переконатися в правильності пропонованих заходів чи не погодитися з ними і вільно висловити щодо цього свою думку.

Таке трактування права на інформацію істотно розширює можливості впливу широкого кола громадян на прийняття рішень, що ще й тепер продукуються вузьким колом неконтрольованих фахівців і політиків. Таким чином, стає можливим черговий крок на шляху до демократизації, інформатизації суспільства, його інтелектуалізації, що сприятиме його стійкому розвитку.

З розширенням масового доступу до Мережі вона починає відігравати все помітнішу роль не тільки в повсякденному житті людей, але й у

політичному процесі. Інтернет сприяє збільшенню відкритості і транспарентності політичних інститутів і політики в цілому.

Як відомо, якщо демократичні інформаційні інститути не можуть впоратися зі своїми функціями в політичній системі, то це може негативно позначитися на її цілях і цінностях, порушити її ефективність, а отже перетворити демократію на ілюзію. Тому особливо важливим є те, що розвиток Мережі розширює “сферу суспільного”, і зокрема, сферу доступної увазі громадськості політики та політичної інформації, що, без сумніву, є позитивом з погляду функціонування демократії та зміцнення інститутів громадянського суспільства.

Однак говорити про те, що Інтернет вносить принципові зміни в діяльність демократичних інститутів чи демократично обраних лідерів, ще передчасно. Розвиткові системи “електронного уряду” перешкоджають такі причини, як низький рівень інтернетизації країни, недосконалість законодавчої бази, недостатнє фінансування процесу інформатизації, консерватизм і бюрократизм чиновників. Внаслідок цього влада не може ні поширювати інформацію про свою діяльність у необхідних обсягах, ні ефективно координувати роботу підлеглих їй відомств.

Література:

1. **Чугунов А. В.** Политика и интернет: политическая коммуникация в условиях развития современных информационных технологий. – Автореферат дис. канд. полит. наук. – С.-Петербург, 2000. – С. 13.
2. Зеркало недели. – 31 августа 2002 г.
3. Там же.
4. **Туроу Л.** Будущее капитализма. Как экономика сегодняшнего дня формирует мир завтрашний / Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. – М.: Academia, 1999. – С. 222.
5. Зеркало недели. – 20 июля 2002 г.
6. Див.: State of Internet. 2000. – [http:// usic. Wsiogic.com / section 1. Pdf](http://usic.Wsiogic.com/section1.Pdf).
7. **Землянова Л. М.** Зарубежная коммуникативистика в преддверии информационного общества. – М., 1999. – С. 56.